

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

חטיבת המרכזים הרפואיים הממשלתיים

Division of Government Medical Centers

כ"א בסיון, התשע"ו
27/06/2016
מס' סימוכין: 56906116

אל:

מנהלי מרכזים רפואיים ממשלתיים לבריאות הנפש
מנהלים אדמיניסטרטיביים במרכזים רפואיים ממשלתיים לבריאות הנפש
מנהלי משאבי אנוש במרכזים רפואיים ממשלתיים לבריאות הנפש

הנדון: כח אדם ביחידות ריפוי בעיסוק במרכזים לבריאות הנפש

א. רקע - מקצוע הריפוי בעיסוק

מקצוע הריפוי בעיסוק הוגדר והוכר כמקצוע מטפל ומשקם בתחומים השונים, מתוך הכרה בחשיבות העיסוק כערך טיפולי לקידום תפקוד ובריאות ולמניעת אשפוז.

מתוקף תפקידם עוסקים מרפאים בעיסוק באבחון והערכה, טיפול, שיקום, מניעה וקידום בריאות, במטופלים על הרצף החיים, במצבים שונים של בריאות וחולי.

מקצוע הריפוי בעיסוק מוכר כאחד ממקצועות הבריאות, הנשען על גופי ידע ממדעי העיסוק, הרפואה, החברה וההתנהגות. על המרפאים בעיסוק להיות בעלי רקע רפואי-טיפולי תיאורטי ומעשי, ולעשות שימוש בעבודתם במודלים וכלים ייחודיים למקצוע.

מטרת ההתערבות הטיפולית היא לסייע לאנשים למצות את יכולותיהם התפקודיות (בדגש על אינטגרציה בין התפקוד הפיזי, הקוגניטיבי, החברתי והנפשי) בהתייחס לעיסוקים השונים המהווים את שגרת חיי היום-יום.

הכשרה אקדמית-מקצועית של מרפאים בעיסוק:

על-פי חוק הסדרת העיסוק במקצועות הבריאות – 2008 :

ריפוי בעיסוק הינו מקצוע אקדמי המחייב 4 שנות לימוד לתואר ראשון ובמהלכן כחלק מלימודי התואר 1000 שעות קליניות (עבודה מעשית).

להכרה כמקצועי טיפולי - קבלת תעודת מקצוע מטעם משרד הבריאות לאחר עמידה במבחן רישוי ממשלתי.

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

חטיבת המרכזים הרפואיים הממשלתיים

Division of Government Medical Centers

כיום קיימות 4 מסגרות אקדמיות ללימוד מקצוע הריפוי בעיסוק - האוניברסיטה העברית, אוניברסיטת חיפה, אוניברסיטת תל-אביב והקריה האקדמית אונו. סף הכניסה ללימודים היה ועודנו גבוה במיוחד בשל הביקוש הרב.

חקיקה – המסגרת החוקית לעיסוק במקצוע הריפוי בעיסוק:

- חוק הסדרת העיסוק במקצועות הבריאות (2008), המסדיר את הרישוי לעיסוק במקצוע בישראל.
- חוק זכויות החולה (1998), המגדיר את המרפאים בעיסוק כמטפלים בתחום הבריאות.
- חוק ביטוח בריאות ממלכתי, המגדיר את שרותי האבחון, הטיפול והשיקום בריפוי בעיסוק בשרותי הבריאות השונים (1994).
- חוקים, נהלים וסטנדרטים של משרד הבריאות ומשרדי ממשלה אחרים.

אופני התערבות טיפולית בריפוי בעיסוק:

קיימים מספר אופני התערבות טיפולית בריפוי בעיסוק: פרטני, משפחתי, קבוצתי, CM, ייעוץ והדרכה, ליווי ומעקב, מניעה, קידום בריאות ומתן חוות דעת מקצועיות ומשפטיות.

ככלל, במסגרת ההתערבות המקצועית מבצעים המרפאים בעיסוק, בין היתר :

1. **הערכה קוגניטיבית-תפקודית-עיסוקית** - לאומדן ההשלכות התפקודיות של המצב הפיזי, הרגשי, הקוגניטיבי והתנהגותי של האדם הנבדק על חי היום-יום שלו.
2. **אבחון וטיפול ממוקד עיסוק** – הערכה וליווי בביצוע עיסוקים ופעילויות בעלות תכלית ומשמעות לאדם בסביבות חייו, איזון עיסוקי, לימוד והקניית מיומנויות חיים, כישורי למידה, הרגלים ורוטינות כאשר קימת בעיה בביצוע ובאיזון העיסוקי כתוצאה מסיבות שונות.
3. **הערכה וליווי האדם במעברים בין מסגרות ותיאום בין השירותים השונים.**
4. **הערכה והתאמה של הסביבה הפיזית והאנושית, לרבות התאמת אביזרי עזר וטכנולוגיה מסייעת.**
5. **ביקורי בית לשם התאמה ושינוי סביבת הדיור ותרגול פעילות בסביבה הטבעית בה האדם חי ומתפקד.**
6. **זיהוי מצבים של אבחנה כפולה שמשפיעה על הביצוע והאיזון העיסוקי, כגון: מצב אורגני, פיברומליה, הפרעות שינה, בעיות פיזיקליות – והפניית המטופל לטיפול של מרפא/ה בעיסוק מומחה/ית באותו תחום.**
7. **הדרכת מטופלים, משפחות ואחרים רלוונטיים בתחומי התפקוד השונים, בבחירה והתאמה של עיסוקים, בארגון זמן ובשינוי והתאמת סביבות להתמודדות עם הלכות התפקודיות.**

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

חטיבת המרכזים הרפואיים הממשלתיים
Division of Government Medical Centers

8. **הזרכת צוות רב מקצועי** בתחומים הקשורים לתעסוקה, לפעילות פנאי וחברה, להוראה, לחונכות ולסומכות, ותחומים רלוונטיים אחרים.

ב. ריפוי בעיסוק בתחום בריאות הנפש

ריפוי בעיסוק מהווה חלק אינטגרלי מהטיפול בתחום בריאות הנפש. במסגרת ההתערבות המקצועית של המרפאים בעיסוק בתחום בריאות הנפש מותאמת למטופל תכנית טיפול הכוללת התאמת פעילויות ועיסוקים, ארגון זמן וסביבה. מטרות ההתערבות המקצועית:

- הערכת תפקוד לצורך ביסוס אבחנה, אבחנה מובדלת וניסוח פרוגנוזה תפקודית¹.
 - הרחבת תחומי העצמאות בתפקודי היום-יום, לרבות תעסוקה, השכלה, פעילות חברתית ופנאי.
 - פיתוח כישורי הסתגלות, שימור מדדי בריאות וחוסן בכדי לעודד תפקוד.
 - קביעת דרכי השמה והתאמה למסגרות שונות בקהילה, לרבות מסגרות שיקום.
 - שימור תפקוד (maintenance), איזון בין תחומי התפקוד השונים ומניעת הידרדרות.
- לצורך כך משתמשים המרפאים בעיסוק בכלים ייחודיים למקצוע, ובכללם אבחונים סטנדרטיים מהימנים ותקפים, אבחונים תפקודיים וקוגניטיביים-תפקודיים, שאלונים, ראיונות ותצפיות, מודלים לניתוח פעילות וסביבה, מודלים שונים של עבודה טיפולית ושיקומית.

ג. מדריכי פעילות (מדריכים ומעסיקים למקצוע) ומרפאים באמנויות ביחידות לריפוי בעיסוק

במסגרת השירות לריפוי בעיסוק בבתי החולים מועסקים גם מדריכי פעילות (קרי, מדריכים ומעסיקים למקצוע) ומרפאים באמנויות.

העסקתם במסגרת תקני ריפוי בעיסוק השתרשה בעבר, כאשר עקב מחסור במרפאים בעיסוק מוסמכים בתחום בריאות הנפש, הועסקו אלו לצורך הפעלת מרכזי פעילות ותעסוקה.

נכון להיום, מרכזי הפעילות והתעסוקה הולכים ומצטמצמים לאור קיצור משכי האשפוז ושינוי בצרכי הטיפול בהתאם.

כיום מתמקד תפקידם בהוצאה לפועל של חלק מתוכנית ההתערבות של המטופל, הנקבעת ע"י המרפאים בעיסוק, ביצוע תרגול שניוני של מיומנויות המדמות פעילות פנאי וחברה, העברת פעילויות ומפגשים בלתי אמצעים ועוד.

¹ פרוגנוזה תפקודית: מנסחת לאיזה תפקוד ניתן לצפות מהנבדק נכון למועד ההערכה, ואיזו תמיכה דרושה לו (טכנולוגית, סביבתית, אנושית או אחרת) על מנת לתפקד במיטבו.

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

חטיבת המרכזים הרפואיים הממשלתיים
Division of Government Medical Centers

ד. תשתית כח אדם נדרשת למילוי משימות ריפוי בעיסוק

במחלקות הפעילות בבית החולים, בהן השהייה היא קצרת מועד, נדרשות בעיקר פעולות אבחון והתערבות מקצועיות של מרפאים בעיסוק מוסמכים שהוכשרו לכך במהלך לימודיהם האקדמיים.

במחלקות הממושכות, לרבות במחלקות הפסיכוגריאטריות ובמגורים הטיפולים, בהן האשפוז ארוך יותר, לעיתים נדרשות בנוסף לפעולות אבחון והתערבות מקצועיים של מרפאים בעיסוק מוסמכים גם פעולות תרגול שניוני ותרגול יום-יומי במיומנויות חיים בסיסיות, בהן ניתן להסתייע במדריכי פעילות, ושימוש באמצעי הבעה שונים, בהם ניתן להסתייע במרפאים באמנויות.

התקינה במחלקות אלה תתחלק בין מרפאה בעיסוק מוסמכת האחראית על הערכה, אבחון וטיפול, לבין מדריכי פעילות ומרפאים באמנויות.

לצורך ביצוע עבודת הריפוי בעיסוק ברמה מקצועית טובה מומלץ כי על כל 2 תקני ריפוי בעיסוק במחלקות ממושכות יאוישו לפחות 1.25 תקנים ע"י מרפאים בעיסוק מוסמכים.

במחלקות פסיכוגריאטריות מומלץ כי על כל 1.5 תקנים יאוישו לפחות 0.75 תקן ע"י מרפא בעיסוק מוסמך.

לצורך עמידה בצרכים ובדרישות התקינה נבחן יחס מרפאים בעיסוק למול מדריכי פעילות ומרפאים באמנויות במרכזים הרפואיים לבריאות הנפש, בהתייחס למספר המיטות בכל אחד מסוגי המחלקות - פעיל, ממושך, ילדים, נוער ואוטיסטים. (מצ"ב בנספח).

בהתבסס על תמהיל המיטות הקיים ובהתייחס למשימות בתחום הריפוי בעיסוק, כפי שפורטו לעיל, יש לקבוע כי הכמות המירבית של מדריכי פעילות ומרפאים באמנויות שתועסק בבי"ח על תקני מרפאים בעיסוק **לא תעלה על 20% מתקני מרפאים בעיסוק בבית החולים.**

לאור התמהיל הקיים בבתי החולים יעד זה יושג באופן הדרגתי באמצעות יישום *נוהל קליטת מדריך פעילות ותעסוקה חדש בבתי חולים לבריאות הנפש* (מצ"ב בנספח א')

סיכום:

הרפורמה בבריאות הנפש הובילה לשינוי בתחום בריאות הנפש בכלל ובמרכזים לבריאות הנפש בפרט, כאשר המגמה היא קיצור ימי האשפוז. כנגזרת, מתמקדת עבודת הריפוי בעיסוק באבחון כשירות לשילוב בקהילה והכנת המטופל ליציאה לקהילה באופן המהיר והיעיל ביותר.

בהקשר זה מתחזק תפקיד המרפאים בעיסוק כמי שמקשרים בין מסגרת האשפוז לקהילה בכל הקשור לאבחון, טיפול, המלצות, הכנה וליווי המטופלים להשתלבות במסגרות מתאימות המאפשרות חיים פעילים בקהילה.

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

חטיבת המרכזים הרפואיים הממשלתיים
Division of Government Medical Centers

לצד המשך התמקצעות טיפול ריפוי בעיסוק בבריאות הנפש והרחבתו במסגרות האשפוז ובקהילה, ועם פתיחת מסגרות אקדמיות נוספות, ממשיך ועולה מספרם של המרפאים בעיסוק המוסמכים הפונים לתחום בריאות הנפש. התפיסות החדשות המתפתחות בטיפול בנפגעי נפש מחייבות שינוי בתפיסת העבודה של ריפוי בעיסוק במרכזים לבריאות הנפש, וכנגזרת מכך **שאיפה להעסקת מרפאים בעיסוק מוסמכים בלבד**.

במסגרות אשפוזיות בארץ, שאינן מנוהלות על ידי משרד הבריאות, קימת מזה שנים מגמה המבססת את הטיפול בריפוי בעיסוק על מרפאים בעיסוק מוסמכים. מגמה זו נמצאת בהלימה לריפוי בעיסוק בבריאות הנפש בחו"ל.

כמו כן, החקיקה בתחום מקצועות הבריאות מגבילה את העיסוק בריפוי בעיסוק לבעלי תעודת מקצוע בריפוי בעיסוק ומטילה על המעסיק את האחריות להעסקתם של מי שעומדים בתנאי החוק בלבד. כן יש לוודא כי תמהיל כח-האדם הקיים ביחידות לריפוי בעיסוק בבתי-החולים מאפשר לשירות ריפוי בעיסוק למלא את משימותיו המקצועיות.

לאור האמור לעיל, יש להקפיד על קליטת כ"א ביחידות לריפוי בעיסוק בהתאם להנחיות המפורטות בנוהל הקליטה המצורף בנספח א'.

על החתום :

אורלי בוני

ד"ר טל ברגמן-לוי

דורית גרון

מנהלת השירות הארצי
לריפוי בעיסוק

מנהלת האגף לבריאות הנפש

מנהלת אגף משא"ן
חטיבת המרכזים הרפואיים ממשלתיים

העתקים :

ד"ר אורלי וויינשטיין, ראשת חטיבת המרכזים הרפואיים הממשלתיים

דב פסט, סמנכ"ל בכיר למינהל ומשאבי אנוש

יוני דוקן, מנהל אגף בכיר מערכת הבריאות, נש"מ

ד"ר ורד עזרא, ראשת מינהל רפואה

ורד מדמון קויתי, מנהלת אגף משאבי אנוש

ענת מן, מרכזת בכירה, היחידה הארצית לריפוי בעיסוק

רפרנטים מערכת הבריאות נש"מ

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

חטיבת המרכזים הרפואיים הממשלתיים

Division of Government Medical Centers

נספח א' – נוהל קליטת מדריך פעילות ותעסוקה חדש בבתי חולים לבריאות הנפש (לשעבר מדריך ומעסיק למקצוע)

- א. שיבוץ מדריך פעילות /תעסוקה יתאפשר רק במשרת מרפא בעיסוק ברמת גמול 1-3 במסגרת התמהיל שנקבע ע"י משרד הבריאות, הקובע כי הכמות המרבית של מדריכי פעילות ומרפאים באמנויות שתועסק בבי"ח על תקני מרפאים בעיסוק לא תעלה על 20% מתקני מרפאים בעיסוק בבית החולים.
- ב. התפנתה משרה כאמור בסעיף א לעיל, תפורסם באתר נש"מ כמשרת מרפא בעיסוק (תחת "מכרזים נוספים ומשרות ללא חובת מכרז (הגשה לא מקוונת)", **ובנוסף**, באחת הדרכים המקובלות בהתאם לפסקה 11.933 בתקשי"ר.
- ג. היה והפרסום לא העלה מועמדים מרפאים בעיסוק, והיחידה מעוניינת בקליטת מדריך פעילות/ תעסוקה, יש לפנות למרפא/ה בעיסוק הארצי/ת בבקשה להעסקת מדריך פעילות/ תעסוקה.
לבקשה יצורפו הנתונים הבאים :
 - 1) נתוני תקנים ואיוש - מס' תקני מרפאים בעיסוק בביה"ח, מס' מדריכי פעילות/ תעסוקה בביה"ח, מס' תקנים פנויים בביה"ח.
 - 2) אופן פרסום המשרה למרפאים בעיסוק.
 - 3) משך הזמן מיום שהתפנה התקן.
- ד. ההחלטה באם לאשר קליטת מדריך פעילות / תעסוקה תתקבל ע"י המרפא/ה בעיסוק הארצי/ת בכפוף להעברת הנתונים המפורטים בסעיף 3 לעיל, ותועבר ליחידה.
- ה. לאחר קבלת אישור מהמרפא/ה בעיסוק הארצי/ת ניתן יהיה לפנות לנש"מ בבקשה לפתיחת משרת מדריך פעילות /תעסוקה בחדשי עבודה, כמשרה בניצול תקציבי של משרת המרפא בעיסוק. משרת המרפא בעיסוק תוקפא במרכבה ע"י הגדרת המשרה כ"מיועדת לטיפול" (מובהר כי לצורך קליטה ושיבוץ עתידיים של מרפא בעיסוק על המשרה שהוקפאה יהיה על היחידה לבטל את המשרה שהוקמה כנגדה בחדשי עבודה או משרה מקבילה אחרת, ולחילופין למצוא מקור תקציבי אחר בשיא כ"א).
- המשרה בחדשי עבודה תשוך לעיסוק "מדריך פעילות/ תעסוקה ותפורסם למכרז בהתאם להליך גיוס ומיון למשרות תחיליות.
- ו. מועמד שייבחר בהליך מיון וגיוס זה יועסק בחוזה משימה חולפת.
- ז. המשך העסקת מדריך פעילות/ תעסוקה כפופה לאישור המרפא/ה בעיסוק הארצי/ת מדי 6 חודשים.

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

חטיבת המרכזים הרפואיים הממשלתיים
Division of Government Medical Centers

נספח ב' – תיאור תפקיד מדריך פעילות / תעסוקה

51019204 מדריך/ה פעילות / תעסוקה

מינהלי 13-16

תיאור העיסוק :

ביצוע מטלות הנדרשות להפעלת תוכנית פעילות על פי הנחיות המרפא/ה בעיסוק האחראית/ או מרפא/ה בעיסוק מוסמך/ת אחרת/ מטעמו/ה.

השתתפות ביישום תכנית טיפול, פרטנית ו/או קבוצתית, שנקבעה למטופלים, על פי הנחיות מרפא/ה בעיסוק אחראית/ או מרפא/ה בעיסוק מוסמך/ת אחרת/ מטעמו/ה, בהתאם לצרכים, לתחומי עניין, לרצונות וליכולות.

הפעלה, בהתאם להכשרה, של מטופלים לצורך תרגול וחיזוק מיומנויות נדרשות בתחומי התעסוקה והפנאי.

העברת מידע על המטופלים למרפא/ה בעיסוק האחראית/ או למרפא/ה בעיסוק מוסמך/ת אחרת/ מטעמו/ה, באופן שוטף.

אחריות לתיעוד ודיווח למרפא/ה בעיסוק האחראית/ או למרפא/ה בעיסוק מוסמך/ת במחלקה ולצוות הרב-מקצועי על המטופלים הנמצאים במסגרת הפעילות, לשם תיאום ושילוב במערכת ההתערבות הרב-מקצועית, בהתאם לנהלי העבודה והדיווח במקום מתן השירות.

אחריות לארגון חדר הפעילות/ התעסוקה, בהתאם לפעילות המבוצעת בפועל, בתיאום עם צוות המחלקה.

אחריות להימצאותו של הציוד הנדרש בחדר הפעילות/ התעסוקה, לרבות הזמנה או רכישה של ציוד ובדיקת תקינותם של הציוד והמלאי הרלוונטיים, בהתאם להוראות ולנהלים, תוך דיווח ועדכון הגורמים הרלוונטיים.

השתתפות בישיבות צוות רב-מקצועיות, בהתאם לשיקול הדעת של המרפא/ה בעיסוק האחראית/ או מרפא/ה בעיסוק מוסמך/ת אחרת/ מטעמו/ה.

השתתפות בקורסים, השתלמויות וימי עיון המתקיימים במקום ומחוצה לו, לשם עדכון, הוספת ידע והעשרה מקצועית, בהתאם לתחום ההכשרה ועל פי שיקול הדעת של המרפא/ה בעיסוק האחראית/ או מרפא/ה בעיסוק מוסמך/ת אחרת/ מטעמו/ה.

אחריות לשמירה על סודיות, אתיקה מקצועית ומשמעת, בהתאם לסטנדרטים במקום מתן השירות.

ביצוע תפקידים נוספים, בתחום המקצועי, על-פי הנחיות מנהל/ת שירות ריפוי בעיסוק במקום מתן השירות.

פרופיל דרישות :

השכלה :

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

חטיבת המרכזים הרפואיים הממשלתיים

Division of Government Medical Centers

השכלה תיכונית (12 שנו"ל).

ניסיון:

רצוי ניסיון בעבודה עם אנשים עם מוגבלות.

קורסים:

בבתי חולים גריאטריים - עדיפות לבוגר/ות קורס למדריכי תעסוקה והפעלת זקנים בקהילה ובמעון, מטעם אשל.

שפות:

ידיעת השפה העברית כדי קריאה וכתיבה.

עדיפות לידיעת שפה נוספת.

כישורים אישיים:

שירותיות.

כושר לקיים יחסי אנוש תקינים.

כושר לתכנון, ארגון וביצוע.